

RIDEG ISTVÁN

AZ ÖREGKOR MAGÁNYA

*Kedves tanáromnak,
a nyolcvanéves Ilia Mihálynak ajánlom*

Már legalább két hónapja, hogy elolvastam Nagy Zoltán Mihály második trilógiáját. Azóta állandóan fogva tart a benne megfogalmazott, a hajdani népi írókra jellemző felelősség a máért, de még inkább a holnapért. Bizonyos, hogy nagyon hiányzott már egy ilyen, mindent mérlegre tevő meditálás a mi „süllyedő magyar Atlantiszunkról”, hogy Bertha Zoltán találó kifejezésével éljek. Mert jól átgondolt, jól felépített rétegei vannak Nagy Zoltán Mihály művének, amelyben a kövérrel szedett, kiemelt vezérszavak útjelző, sajátos szöveget képeznek. A nemzedéki, kisebbségi, és egyáltalán a magyar sors az anyaországban és körülötte (főleg Kárpátalján), és általában az emberi sors és - léthelyzet egy ember öregségébe vetülő minden kínja, keserve benne van ebben a hosszan tépelődő, monológformájú magányosságban. Ez a tökéletes forma (három egymondatos gondolatfolyam) és ez a téma-tartalom (az öregkor magánya) kitűnően alkalmas az egyéni és közösségi érzések sokaságának asszociatív összeölelésére és kifejezésére.

A főhős egy olyan öregember, aki mindig az emberi méltóság nevében tiltakozik az őt körülvevő emberellenes rendszer ellen. Erről Szabó Pál *Öregnek lenni* című vallomása jutott eszembe. Szükséges idéznem is, mert az öregségről szólva a mindenkori emberi törődésnek, az ember tetteinek, küzdelmeinek méltóságáról is szól: „*Meg kellene írni az öregkor regényét, mert milyen döbbenetes, hogy ez nincs megírva (...) mikor az ember öregségében végképpen magára marad! (...) Egy a feladat: a lehető legemberibb módon élni le az életet...*”.

És íme, itt van Nagy Zoltán Mihály trilógiájának hőse, aki teljesíteni látszik mindazt, amit Szabó Pál hiányolt. Magamagának ad bizonyosságot élete számvetésében, hatvanegy éves korától kezdve hetvenedik beteljesedett esztendejéig. Rendkívül etikus, szinte Arany János-i tisztaságú ítélező, aki a saját tapasztalataival való vívódásaiban próbál egyfajta értelmet adni életének, amit valóban a legemberibb módon élt le, egyéni és a magyarság érdekeiért egyaránt aggódva.

A halál felé tartó öregember egyre gyötrőbben ítélkezik a látott, tapasztalt, tudott magyar sors világa felett, ugyanakkor a tisztánlátás öröme, feszültsége és megnyugvása is éltetett ebben a műben, amely az öregség biológiai fogságáról is szól. Halála pillanatáig a gondolkodó ember méltóságát éli.

Már a trilógia első részében (*Messze még az alkonyat*) pontosan látja a helyét, helyzetét: „*nem az elmúlás maga / félelmetes, / hanem a beléje torkolló / idő- és útszakaszon / kényszerűen vánszorgó embertől / elidegenülő mindenek / közönye, (...) még / itt vagyok, de már / nem számolnak velem*”.

A nemzeti tudatból hamarosan felbukkan az első konklúzió: „*Mohács óta / sorvad, esik szét / az ország, a nemzet*”. A fajtája sorsán kesergő öregembernek fáj a szállóigévé vált politikai idiotizmus: „*merjünk kicsik lenni*”. Fáj a múltat beismerni is: „*talán / István király / intelmében a hiba, / ő buzdított / az idegenek / seggnyalásos / tiszteletére*”. Ebben a gondolatmenetben óhatatlanul ott zakatol a velünk élő Trianon fájdalomja is: „*ők, / akik szétépték az országot, és / még többre vágnak, / lerágni csontig a maradék konc / húszét, úrmagja / se maradjon / fajtám lelkületének*”.

Az olvasó akár asszociálhat is. Idézheti a nemzeti emlékezetből Berzsenyi riadóját: „*Romlásnak indult hajdan erős magyar!*”; „*undok viperafajzatok / Dúlják fel a várt*” (*A magyarokhoz I.*). Vagy Kölcsey borzongató látomását: „*Más faj állott a kihúnyt helyére*” (*Zrínyi dala*). Eszébe juthatnak akár a kortárs Serfőző verssorai is: „*Magyarország siralomház, / Az elítélt maga a nép. / Leszámolás a sorsa. Megásták veszthelyét*” (*Ne reméljen*).

Az öregember említi is mindjárt a 2004. december 5-ei lelki Trianont: „*voltak, akadtak / derék emberek, / kicsikarták a voksolást / az állampolgárságról, / ami reményt keltő / drága / mikulásajándék / lehetett volna / nekem, nekünk, / kirekesztetteknek.*” De megtörtént, amire nem számítottak a voksolást kezdeményezők, s amire nincs bocsánat: „*megérdemli sorsát, / pusztulását, / akinek, aminek / a saját fajtája / jelképesen sem / kell*”

Rendre megszólalnak a gondolat árján, a történelmi régmúltba való visszatekintés közben-mellett a rendszerváltozás utáni állapotok szemléjének egyre riasztóbb tényei: „*munkahelyük, / sokaknak nincs a faluban, mióta / beüött a változás, a nagy / felfordulás, (...) feketemunkásként / alkalmaznak munkaerőt, / mit számít, hogy az emberek / egyszer majd / nyugdíjba mennek, (...) látni / az egykorvolt erények / porladását, (...) мүдicsfényvel istenített sztárok / bagzási hóbortjait / csócsálják / a bulvárlapok pletykarovatában, (...) a szingli-szörnyek méhéből / hiányzik / a jövő és annak hite*”.

A gyökereihez ragaszkodó, fogódzót kereső öregemberben még kitüntetett helyet kap a falu, amely „*sose vétett a város ellen*”, „*a falu / megejtő szépségű zöldellésében / ott lüktet / a jövőhit, forrón sugárzó / vigasz / a reménytelenségben, / itt / harang ha kondul / rettenettel, / ércesen zengő igéje / feleml bármi mélyből, / ezt az ígét / a város / tülekedő autócsordáinak zajában / nem hallja a lélek*”.

A neoliberalizmus hajszás, lelketlen korának végtermékeivel mélységesen együtt érez az öregember: „*jaj, nem, / nem szabad / bántó szóval illetni / a hidak alá, / aluljárók zugaiba, / kapualjak sötétjébe / számkivetett / nyomorultakat, / a napi robotból kimerülten / hazaigyekvőket sem, / sorsos társak ők, / a mindenhatóvá avanzsált / Profit / bezsebelőinek, / az embervilág ordasainak / megváltásban már nem reménykedő / áldozatai.*”

Az emlékezésben felidéződik a paraszti, a személyes életút megannyi nehéz, de hasznos próbatétele: „*van mese, és van / a valóság, / amelynek ökle / először és igazán / kamaszkorodban / a cséplőgépnél / csapott meg, ahol / másodmagaddal / a töreklyukban, / augusztusi forróságban / nyelted a port, ami / vastagon rárakódott / meztelen válladra, hátadra, / a verejték patakocskái medret mosva / csordultak alá a bőrödön, / szédelegtél a fáradtságtól, / térded mögött az ízület / rángott, remegett, / lested az estét, mint / a megváltást, / nagy lecke volt, de / megfeleltél.*”

Gyakorta felidézi halott felesége emlékét: „*a részeg ficsúr, / a falu selyemfűja / elgázolta / Őt, (...) Ő nincs, / már nincs, / mégis / van, / az együtt megélt / sok évek alatt / lényed részévé, eggyé vált / veled, és amíg élsz, Ő sem / halhat meg*”. Vigasztalódni próbál az utódaiban: „*unokáid szemében / a csillogás, / léted reményteljes / folytatódásának / ígérete*”.

Megértéssel, bölcs belátással vonul egyre hátrább: „*húzd meg magad / a hátsó, a fürdőszoba és a konyha közötti / apró szobában, (...) neked / legyen elég / az ablaktalan / odú*”, ami természetesen újabb veszteségtudatot indukál, „*de / nincs jobb / megoldás, / engedni, vállalni kell / a meghátrálás kínját*”. Még akkor is, ha ez a meghátrálás tovább erősíti benne az elmúlástudatot: „*így kezdődik / az elmulás, így / apad el / a lét joga, / előbb / csak / hurcolkodás / az aprószobába, / onnan / keserű magányban / óhatatlanul / elemésződve / csakhamar / az utolsó, legszűkebb, / agyagfalú / odú / örök sötétjébe*”.

Gondolkodó emberként „*talál csomót / az isteni kákán is*”, amikor eszébe jut a felesége vallásossága: „*rendszeres templomba-járással / hálát adott Istennek / a saját kicsi / boldogságáért, / ami nem is volt annyira kicsi, hiszen / belefértünk sokan, / én, a lányunk, a fiunk, / az unokák, / a tiüskés*

természetű / menyünk is, / mit ártott ezzel / Istennek.” Józanul, racionálisan elmélkedik: „az még rendjén, bízni / az Úrban, / de hogy csak őbenne, / a magunk értelmében pedig / nem, / na, ez furcsa”, hiszen „a Szentírást ők is (a papok – R. I.) / a saját értelmezésükkel / magyarázzák”.

Felesége értelmetlen elvesztése miatti fájdalomban a bibliával is vitázik: „nem vettetik az igaz semmi bántásba, az istentelenek pedig / teljeselek nyavalyával / hát ez / egyszerűen / nem igaz, élő példa / lehetsz rá / te magad, / hiszen bárhogy perlekedsz / vele, az Úrral, / soha egy percire sem vetemedtél / istentelenné, / mégis / kimérve rád a csapás, vettettél / bántásba, / elorozta isten tőled / a legdrágábbat”. Saját élettapasztalatai alapján lát sötétten: „nincs más / magyarázat, / Isten / rég belefáradt, / vagy kezdettől fogva / gyáva / a teremtés, a gondviselés / tökéletességére.” A megtapasztalt mindennapi valóságok kifogatják előtte a Miatyánk igéjét is: „miképpen mi is / megbocsátunk / azoknak, / akik ellenünk / vétkeznek, / vagyis naponta / nyakunkra teszik a létgondok kését, és ne vigyél minket / kísértésbe, hogy ne merjünk / a létezés teljességére vágni, (...) mert tiéd / az ország / és a hatalom / és a dicsőség / mindörökké, / meg a mindig idejében / átöltöző, ájtatos arcot öltő / álszenteké, / nekünk csak / az ima / keserű reménye / marad”. Elkeseredetten ágál Isten ellen: „te / vak / Isten, / mert az vagy, / vak és / süket, / az igazak / szava, fohásza / nem ér fel hozzád”. Elégedetlensége mondatja ki vele: „hiszen eleve tudtad, / belebukik, keresztfán végzi / a szerencsétlen, az ártatlan, / és hasztalan, hasztalan, / mert nem volt / megváltás, / néped számára / maradt a szenvedés”. Kétségek között hánykolódik: „igen, hiszem / létezésedet, / de / nem értem, / nem érthetem / a jóvátehetetlen döntést, / és / nem tudok, nem akarok / bárgyúmod / belenyugodni / a veszteségbe, / szemedre vetem / kegyetlenségedet, igazságtalanságodat”.

A feleség hiánya „a falu / könyves emberét” (tehát valóban értelmiségi ez az öregember) halálváraásra készíti: „végre / vedd észre, lásd be, / időd lejárt, / túl a hatvanon / mi más dolgod lehet, / megköszönni / Istennek / a puszta léte”. A korábbi, kifelé mutató vádat marcangoló önvád váltja fel: „van fekhelyed, van takaród, / emberi számítás szerint / jövődarabkád is / a rád virradó holnap / reggelétől estéjéig, / nyújtózz el hát / a fekhelyeden, takaród alatt, és / aludj el végre, lásd be, / a világ olyan, amilyen, / te sem vagy különb / megítélt felebarátaidnál, / téged is / önzés vezet.”

Az önemésztő tépelődés, gyanakvó képzelődés, méricskélés állandósul: „férjen el / a két világ, / az enyém és az övéké / egy fedél alatt / békésen, (...) lehetetlen / nem észrevenni, hogy / szerintük / útban vagyok, / kivált / az Ő / halála óta, (...)

lehet bármilyen / iszonyú / a te veszteséged, / egy vagy csupán / a szenvedők közül”. Többször önmérsékletre inti magát: „neked / a saját fájdalmad is sok, / nyöszörögsz, felhördülsz, már-már felordítsz / a Nélküle megtapasztalt ürességben, / de a fiad, a menyed és mások / érzésvilágát / nem érezheted át, / csak a képzeleted sejteti / az ő / kínjukat”. Időnként megvigasztalódik: „indulnak a fiatalok / munkába, velük a két unoka / degeszre tömött iskolatáskával, / nyílik a kocsiajtó, besurrannak mindketten / a hátsó ülésre, / és / az ablakból jól látni, / a kisebb feléd figyel, mosolygósan integet, aztán / a nagyobb is, / míg csak meg nem lódul a kocsi, (...) a mosolyos integetés (...) / a szeretet jeleként / örök élmény, / és érzed, határozottan érzed, / a búcsút intő kezecskék / meseszerűen / elhessentették / komorságod rikácsoló nagymadarát”.

A trilógia második részében az öregember hatvanhét éves korában folytatódik a racionális gondolkodás a világról, a beszédes példák sokasodnak, gazdagodnak a kanyargós, zezzugos meditálás közben. Kitűnően alkalmas erre a tájba helyezés. A halott feleség sírjánál való töprengés nyitó kérdése: „elmerülve, / ásott odú / sötét ölébe / kényszerítve / mivé lett / világod világa.” Az önszuggesztióban mintha üzenne az egykori társ: „kedves párom, / bennem nyugalommá dermedt / a lét szapora léptű / elevensége, / de te / bírjad / cselekvésben / izzásig hevülve, dacosan / a hiányommal / rád szakadó, / kavargó, / súlyosan megáradt időt”. Temetői zárandoklatai feltűnnek a környezetének, hiszen „magadban beszélsz, Róla, Hozzá, / kettőtökért, / ami / a falu szerint / nem normális.” A pap hiába békítené: „bátyám, / fogadja el / zokszó nélkül / Isten akaratát, / bízzon / a feltámadás örömeiben”. Megszólal benne a közélet jellemzőiből táplálkozó józan realitás ateizmusa: „a feltámadás örömről, / ez is csak / szép, szent / mese, / arra jó, / amire / izmusok, pártok / kortesbeszéde, előre megfontolt / bitangással, / kilátásba helyezett boldogság / ígéretével / békétűrésre bírni / nyomorúságában / az embert”.

Sinka Istvánhoz és Sárándi Józsefhez hasonlóan, sajátosan plebejus hangon ítéli el a magyarság kárpátaljai és anyaországi társadalmi berendezkedését: „ez a világ / a tisztességteleneké, / ők csinálnak / törvénytelenül / törvényt csakis / nekik passzolót”, „hát / mikor jár le / az idejük, / feltör-e valaha / a meglopottak / szent haragja, (...) nincs remény, / birkává züllesztve / tűr, csak tűr / a nép, / szemé világát / gumigolyóktól, / veséjét / gumibottól / félti, / bizonyítja / ötvenhat után / az ötvenedik október, a hatalmat bitorló elit / verőlegényeivé lettek / a rend őrei, / hitvány kiváltságosok / demokráciának csúfolt / világában / kussolni kell / mindenki másnak”.

A népet ért bántás, a nyomorúság okán párhuzamot von a jelen és a múlt között. Nyilvánvalóan a jelen tényeit, gonoszságait vetíti a múltba: „*konok koponyádban termett / gondolat szerint (Árpád vezér – R. I.) a kettős fejedelemséget / megszüntetve / egyeduralomra tör; (...) Géza fejedelem (...) / lerombolja / az erős nép szokásrendjét*”, István király pedig „*népét, országát / mi másért, egy vágyott koronáért / kiszolgáltatta / idegeneknek*”. Felindultságában (a kisebbségi kiszolgáltatottság, érzékeny léthelyzet okozta fájdalom: a fájdalom talán elvette az eszét?) tagadja a történelemtudomány által is helyeselt istváni tetteket, amelyek a magyar megmaradásért tett szükségszerű lépések voltak: „*ó, dehogy, / dehogy az idő / parancsoló szavát, / dehogy a megmaradás / egyetlen esélyét / ismerte fel, / ez csak / lepel, / az igazságot / kendőzi el, / a temérdek vért, szenvedést, / amit kiontva, okozva, / a legszentebb ősi értékekhez, / a saját nyelvhez, / törvényhez, / hithez / nagy haraggal, / pengével is ragaszkodó / Koppány / igazságát / négyfelé szakítatva / rákényszerítette népére / Róma hitét, (...) / fitt az eredmény, / népe a saját hazájában / állami kényszer alatt / szolgálni kényszerül / habzó szájú idegenek / gőgös érdekeit, (...) / ezért vétek / ácsolni érdemet / István király feje fölé, / őt / keresztény janicsárrá nevelték / idegen papok, / hogy engedelmesen / az ő szolgálatukba / kényszerítse népét, / mint ezer évvel később / a verescsillagosok, / a piroskönyvesek / földi paradicsomot ígérő / kolhozokba, (...) / megroggyant, összezugszorodott / István állama is, / mert az idő / nagy viharaiban / gyengének bizonyult*”.

A keserű múltba fordulás, a kisebbségi és az anyaországi állapotok regisztrálása és összefűzése az egyre kilátástalanabbnak látott jelenből fakad, és minduntalan a jelenbe torkollik vissza. Csak halvány remény, illúzió dereng a távoli jövőt illetően. Ennek legszebb, legösszetettebb gondolatfutama Szent István politikájának fájó elmarasztalása, az istváni tett bírálata a napi aktualitások talajáról. Újra felizzik benne az igazságtalan, máig és talán örökké fájó Trianon okozta kiszolgáltatottság érzése: „*te, / konok / öregember / itt a mélyben / meg nem érheted, / csak remélheted, / nem marad, nem / maradhat / bitorolt dicsfényben / majmolásra ingerlő példa örökké / a Rossz, el kell hogy jöjjön / fajtád, / az ember / jobbik, becsülhető énjének / napkeltéje, / akkor talán / rátok is vetül / némi fény / itt, / az gyakorvult haza / elorzott csücskében*”.

A rendszerváltás pozitív eredményei (például emlékműállítás, névcseré: „*visszakapta nevét a falu*”) kevésnek bizonyulnak, mert az érdekvédelmi szervezetek vezetőinek önérdelkei a nemzeti egység ellen dolgoznak: „*fent, a megyei vezetés szintjén / piszkos magánérdekek, / pimasz ambíciók / roncsolják szét / az egységet*”, (...) *mennyi / álság, önérdék / dúlt, győzedelmeskedett / itt, lent is / a nagy akarások, / tiszteletre méltó törekvések / árnyékában*”.

A kisebbségi magyarság nemzeti érzéseit vandál módon megcsúfolják az intoleráns hatalom képviselői. A hatásos költői próza választékosan teszi átélhetővé a kisebbségi érzés kétségbeesett tehetetlenségét. *„ott a példa a hágón, / ahol egykor / Árpád vezette népét / az új hazába, / ahol / fenyőfát formázó / emlékmű nőtt / a honfoglalás tiszteletére, / és lett / a mívesen összeillesztett kövekből emelt / ártatlan kompozíció / casus belli, / túrhetetlen szálka / az idegenek szemében, / nekimentek barbár módon, / pöröllyel zúzták, / festékekkel öntötték le, szigorú állami címerrel / szentségtelenítették meg, / az oltárkövet / tűzzel emésztették, / a messze földről is hozott, / nemzeti színű szalaggal / kegyeletesen ékesített koszorúkat / széthajigálták, / volt, amelyik fölé / odaguggolt / a gyűlölet, / ráronddította ürülékét, / íme az / üzenet, / az idegenek / üzenete, / érthet belőle, / akinek / van bátorsága / szembesülni / a valósággal, / akinek még / nem mindegy / minden, / ez a baj, / egészséges lélekben / gyérülő fajtádat / ez mind / hidegen hagyja”.*

Az utolsó fogódzót, a „nyelvében él a nemzet” szállóige axiómáját is kikezdi a karizmatikus értelmiségi vezető nélküli praktikus valóság: *„vezér nélkül pedig / kény és kedv szerint (...) / érvénybe lép az önvészeltés / ostoba / ideológiája, / írassuk kölykeinket / idegen iskolába, ott legalább / perfekt megtanulják / az állam hivatalos nyelvét, / így felnőtként / jobban fognak / boldogulni, / szégyen, micsoda szégyen / ez a gyáva / kapituláció, / és mennyire fájó / a fennhéjázó gőg, / ahogy a jövőt feladók / lenéznek, becsmértlik / az anyanyelv szentségéhez / ragaszkodó keveseket”.*

A régi világhoz képest az új világ átrendeződött, ezért kiürültek a régi érzések, átíródtak a jelentések. Nagy Zoltán Mihály itt juttatja el poémáját arra a szintre, amikor a romantikus magyar hazafias költészet egyik nagy alkotásának bátorító lelkesítései is kiürülnek a mindennapi valóság félelmetes szorításában. Vörösmarty Mihály *Szózatának* (1836) patetikus, fenséges ereje megszűnik: *„százvezrek ajkán pedig / buzgó imádság helyett / a csend néma / dögmadara / gubbaszt, (...) nem, / elgyávult népnek / nem lesz, nem lehet / nagyszerű halála, / a gyáva nép gyalázatban / pusztul el, / sírját / ahogy veszik körül / gyászoló más népek, / röhögve belakják inkább / kiürült életerét”.*

A szenvedő öregember a kuttyájában lát egyedüli hű társat: *„állatként elismeri / emberi felsőbbrendűségedet, / de arról vajon / mit tud / a tudomány, / mennyire fontos / neked / az ő léte / közeledben, / hogy micsoda / felemelő, megnyugtató érzés / megsimogatni a fejét, / amikor / szemet bántóan / újra meg újra / fény vetül / a rideg valóságra, (...) / úgy vagy benne a világban, / hogy annak része / nem lehetsz”.*

A tévécsatornák az öregember szemében megvetendő etikai ellenségek, hiszen „okádják / csicsás látványosságba csomagolva / a könnyelmű élet / szépségként eszményített / mocskát, / mert úgymond / erre van / igény, / holott valójában / az általuk gyártott, adagolt / szellemi kosz (...) átlényegíti az embereket / a léhaság kéjesen nyüzsgő, vonagló / bábuivá, (...) munkát rühellő, munkát kerülő / élőködővé, / ez az igazság, / nemcsak / munkanélküliség van, / munkaundor is van”.

Az öregember istenhite is kezd labilissá válni: „igen, / érteni, / nem csupán / hinni / akarod / Isten szent jóságát, / vigasztaló törődését, / tapasztalni / gondviselésének / megingathatatlan jeleit, / de / sehol / semmilyen / bizonyosság”. Rádöbben, hogy „fogyó fényben”, vagyis „apadó hittel” viseli „a múlás törvényét.”: „(...) ma este / elmarad szádból / az esti ima, (...) / miért is mormolnád / dicsőségét, / kívánnád akaratának / beteljesedését, / ha nem méltó / dicsőségre, (...) mert saját veszteséged kínja / bármennyire / elviselhetetlen, / mégiscsak / semmiség / fajtád tragédiája mellett, / még hogy / választott nép / a tiéd, / akinek / erős vára, oltalmazója / Isten, / elég a dőre meséből”.

Bár „csak a romlás / vicsorog / mindenütt”, mégis talál jó példát a környezetében: „Ő, Béla, / izig-vérig / tanító, / az a bizonyos / lámpás ember”, de épp ezért „a hatalmasoknak / szemet szúrt / a szólás jogával élő / szuverén személyiség”, aki még verseket is ír: „Dantei pokol hogy keveredhet, / te híres huszadik század, veled, / nincs felelet”.

A „kesergő természetű” ember tudatát még inkább feldúlja a felismerés: „vesztes vagy, / és / a vesztes / mindig / magára marad”. Kétség is gyötri: „(...) sokszor elgondolod, / van-e jogod / undorodni, ítélni (...) nemzet- és országrontó hatalmasok, / túlvilági vigasz / ígéretésére / szakosodott papok, / uralomra vágyó / pártok, izmusok / fölött”. Tehetetlen vívódása közepette önmagát sem kíméli: „kivénültél a világból, / göcsörtös kőkenyfa-botoddal / sántikálva / nem bírod már / a rohanó idő rohamát”. Mégis, elhalt felesége tisztasága erőt ad neki: „maradj (...) / fogcsikorgatva bár, / magot szórva lendülő, / múltból jövő, / mában a jövőért / tevékeny / akarat, / hogy két kislegény-unoka / büszkén állhasson a helyedre, / ha testi és lelki erőd / a múlás törvénye szerint végképp / kiapad”.

A trilógia második része optimizmussal zárul, mert az öregember bízik abban, hogy etikus magatartását örökíteni tudja unokáiban: „igen, / két fiú, ember-ígéret, / ok a mosolyban aranyló / büszkeségre, / aggályok szorításában is / makacs hitre, / bennük, általuk / elbukik / minden rontásra fölesküdt / ármány, / hát (...) / csituló nyugtalansággal / készülj / lefeküdni, / aludni, meghalni / a közeli éjszaka ígéretével / fogyó fényben”.

A harmadik részben már hetvenéves. Kérdező, problémákban gondolkozó, jó értelemben vett konzervatív értelmiségiként számvetésében egyre többet foglalkozik családjá és szűkebb környezete értékelésével. Látja, az átalakult életvitelek termékei, az élettársi viszonyok is a fogyó magyar közösség hátrányát jelentik: „*felnőtt, / lelki, magatartásbeli szempontból / kiskorúságban rekedt / házaspárok, / újabban csupán / úgynevezett / élettársak / utódai / az utcán, sívár aszfalton / nőnek fel, / mert a szülők, / ha éppen / ahhoz van kedvük, / képesek / a nemzésre, / de a nevelésre / már nem*”. A gyermekek felelőtlen szülői hozzáállásából eredő elkényeztetését tapasztalva szentenciaszerűen állapítja meg: „*minél többet adunk / érdemen, lehetőségen felül / a gyerekiünknek, / annál kevesebbet / kapunk vissza tőlük, amikor / egyszer majd / elaggottan / rájuk szorulunk*”.

Etikai tisztasága riasztónak látja a szociális fejlődést, az öregek otthona szerinte „*otthon helyett / az intézményesített gettó*”. Elítélően szól róla, a múlt és a jelen összevetésében nála megszépül a múlt, szóba se kerülnek a családon belüli, a juss körüli nemzedéki feszültségek: „*állítólag / nincs idő / a vérségi kötelék szentségét tisztelve, / a tőlük kapott gondoskodást / kötelességszerűen meghálálva / istápolni őket, / mert ők, / a mára elaggottak / annak idején / a saját földjükön / vagy napszámban / napról napra / szó szerint / látástól vakulásig / dolgoztak, / mégis, a dolgok / természetes rendjét követve / gondoskodó szeretettel vállalták / gyermekeik felügyeletét.*” Ennek kapcsán a saját sorsát illetően nyugodt lehet ugyan, mert „*fiad / szellemisége / innen nézve / azonos a tiédde, / eszébe sem jut / tovább üzni téged / a kisszobából*”, a külső körülmények miatt mégis vegyül némi bizonytalanság a biztonságba: „*de ki tudja, / meddig dacolhat / a fiadba plántált értékrend / a csábosan önmagukat kellett, / valójában / agresszív, rontó hatásokkal*”.

Az „Isten kegyelméből” való megpihenésre készülődő öregember elmereng a múltján. Belátja, hogy kételkedett az isteni gondviselésben, holott megbékélésre, megnyugvásra vágyott, azaz a gondviselés igazságosságára: „*de méltó-e / kegyelemre, / aki / lángokkal csapkodó / szenvedésben / hánykolódva / végül / vitatni, megtagadni / merészelt / az isteni gondviselés / bölcsességének / hitét*”. Gondolataiban a látélet tapasztalata és a hitvallás elvisége ütközik: „*földöntúli megtorlasként / kilátásba helyezett kárhozattól / rettegve / nem tagadhatja meg / felismert igazságait, / ha hitvány önérdek / kívánalma szerint / mégis megtenné, / akkor / az emberi létezés / élhető rendjéért / aggódo, / és ezért / Istennek tetsző / jobbik énje / lappadna / tartalmatlanná, hiteltelenné*”. A nagy mérlegeléskor – bármennyire elégedett

lehet egyéni létével benne „az együgyű lélek”, (...) az emberlét / tátongó nagy hiányait érzékelő” lelke már „szerencsétlen”: „a tökéletességből való kisémmizettség / megalázó tudatától / szorongattatva / mérlegel / sorsot, / faggat és vádol / törvényt, / emberi méltóságot roncsoló / korszellemet”.

A neoliberalizmus globális markában is humanizmusellenes világ teremtődik, és a meditáló öregember (a kisember) az általános emberi értékek minduntalan csorbulását érzékeli maga körül. A profit hatalma, az áruvá válás (nincs ilyen világosan kimondva, mert így túlságosan hírlap-ízű lenne, de erről van szó!) totális erővel porlasztják szét a közösséget: „a mai / negatív szellemi erők / pontosan tudják, / mit és miért / cselekszenek, / lételemük / az emberi, közösségi tudat / becsülhető értékrendjének / feldúlása, eltiprása nyomán / tomboló káosz, / így, / a lelkiekben már kifosztottan / bambuló sokaságot / uralva / gátlástalanul / csupasztíjják le az embert / anyagiakban is / gatyaszárig, / mert / a teremtő ember munkáját / megcsúfoló / ördögi logika szerint / őket illeti / minden teremtett érték”.

Mindeközben egyre gyakrabban inti magát önmérsékletre, lecsillapodásra: „harmincvalahány / közös esztendő / tanúsítja, / megtörtént / a legnagyobb jótétemény, / Vele, Átala / boldog részese / lehettél, voltál / a csodának, ami szemed látómezejében / közel és távol / oly keveseknek / adatik meg, / és te / hitedből sértetten / kivetkőzve / hála helyett / közönyös idegenné / degradáltad, / váddal vesszőzted / Istent, igéit / eltiltottad / elmédtől, ajkadtól”, pedig „csak Isten / vigyázó, oltalmazó / segítségében bízva / teremthetsz / békeséges rendet / káoszban vergődő, / megosztott bensőd / kisvilágában”.

Az idő, a kora előre haladásával – legalább önmaga számára – a végső konklúziók levonásával próbálkozik: „hajlamos vagyok / perlekedni / Isten / némely igéivel, / de az ő / mindenhatóságának / tagadására / sose vetemedtem”.

Felháborítja a nemi erkölcs eltorzulása is: „a szentté emelt másság / szánalmas jogán / ma már / egyre nyíltabban, / szégyentelenül / csinálja / férfi a férfival, / nő a nővel, / van rá példa, újmódi törvény / adja áldását / az egyneműek / eleve természetlen, / csak a ferde hajlamok / korlátlan tobzódását / ígérő frigyére”. A következő gondolat már a pedofília elítélése, amit „a kéjszóró önzés / elretentő jeleként / kiskorúakkal művelnek / felnőttnek hazudott szörnyetegek, / a kereszt szentségére felesküdt / papok is”. Aztán, lecsendesülve belátja: „nem tehetsz mást, / a közösségnek nevezett akol / gyámoltalanul ödöngő, / védelemre szoruló / lakója / kell hogy maradj, / akinek ajkából / csendes, szomorú szavak lelkeként / újra és újra / kicsordul / a muszáj- bizonyosság, / az Úr / az én pásztorom”.

Alázatához küldetéstudat társul, amely ars poetica-szerűen összefogja a magyar sors, a kisebbségi sors, az általános emberi sors problémáit: „fognak, / holnapra talán / elfognak / a bátrak, (...) tedd hát / békétűrőbben / továbbra is, / amit eddig, / legyen szavad / a náladnál / elesettebbek / gondjának, bajának / enyhítésére, / mert ha / a sors, a mostoha törvények / foglyaként / tengődőknek / semmi más / nem adatik, / akkor / az együttérés hullámhosszán érzékelt / megértő, bátorító szó / ha nem is oltalom, / de valamiféle / vigasz / a számkivetettségben”.

Vágyálma a nemzeti összefogás: „választott szellemi vezetők / kötelessége / lenne / felismerni, megértetni / a legfontosabbat, / tisztességes magánérdekek / sokaságából / hogyan állhat össze / szerves egésze / fajtád közös érdeke”. A neoliberalizmus korában azonban „erről, / az emberi-nemzeti közösség iránt / elkötelezett, / szolgálatról / ma már / beszélni is / anakronizmus”, hiszen a „fiatal tanító” az „újmodi izmusok híveként” érvel: „a közösség, a nemzet / fogalma / kiüresedett, tessék tudomásul venni / az emberi egyedek igényeinek / prioritását, / s hogy a múltba / nincs visszaút”.

Önmegszólító monológjának vége felé már megfogalmazódnak a testi-lelki leépülés jelei is: „naponta úgy érzed, / nem lesz több tavaszod, (...) a test / elaggottan / csak van, / egyre tétovábban / ténfereg / a megszokott, / de már / fárasztó dolgok / sűrűjében, / néha már / az agy / is / kihagy, / van úgy, / határozott céllal / elindulsz valahová / az udvaron, / de odaérve / csak bámulsz, / miért is mentél oda”. Készülődését a halálra egyszerre látja elégikusnak és komikusnak: „a helyzet, a tünetek / jelzik, / megérlelt az idő / az elmúlásra, / és így, / fél lábbal már / a nemlét küszöbén / enyhén szólva is / furcsa, / vagy inkább komikus / figuraként / kisszobád magányába / számkivetve / a falu, az ország, a fajtád / temérdek gondján / rágódsz”.

Felteszi az utolsó kérdéseket. Világvallató tisztánlátásának igazságai, „fényei” mintha csak viszonylagosak lennének: „Jézus / járta a világot, / vitte, szórta, magyarázta / a szeretet igéjét, / mai szóval / küldetésnek tett eleget, / és végül / megfeszítettet, / és amibe ő / belebukott, / az / neked / a kisszoba falai közt / néma gondolatok / sörényébe kapaszkodva / hogyan sikerülhetne, / hiszen Jézus árnyékánál is / kevesebb vagy, / mert az isteni jóakarát / tagadásával / szentségtörésre vetemedtél, / magadba szállni, / szegyen égető bélyegével homlokodon / megbánásba menekülni, / ez maradt, / mert a fény, amit / elmédben gyulladt naptűznek véltél, / pislá gyertyaláng, / katedrálisok pompájából nézve / eretnek csillogás”. Az emberi méltóság jegyében perlekedik már a kereszténység szerepével is: „mit adott neki, /

mitől óvta meg / fajtádat / a kereszténység / annyi évszázadon át, / ha tatárral, / törökkel, / veres birodalommal szemben / magára hagyta, (...) benned, / elnyűtt testű öregember / nyughatalatlan elméjében / változatlanul / rúgkapál a szándék, / megtalálni, betölteni / helyedet / az embervilágban, / elrendezni, vállalni / viszonyodat / az Isteni Lényeggel, (...) soha nem / a kereszténységgel / volt, van bajod, / hanem annak intézményesült / tehetetlenségével / a legfeketébb veszély, / a minden magasztos erkölcsi értéket / leköpködő / világizmus diktatúrájával szemben”.

Egyes szám második személyben, általános alannal megfogalmazza a magára maradt, gondolkodó, ítélkező ember vállalható kötelességét: *„csak addig / vagy, maradsz / ember, / amíg van lelkierőd / szigorú szóval ítélni / akár évezredes, / akár újsütetű / téveszmék, / a gondolkodás képességével / megáldott, megvert / ember / méltóságát / eltipró törekvések / fölött, (...) maradjon, erősödjön benned / pőrén, intézménytől megfosztottan / a hit / Istenben”, (...) ha fajtád egészének megóvásához / gyöngye vagy, / legalább önmagadat szabadítsd meg / a béklyóktól, / igazad hitét vállalva / ítélj, ítélj, / mert ez hiányzik a világból”.*

Az öregember az igazság kimondásának szükségességében megerősödve, az isteni gondviselésben kételkedve, de isten mindenhatóságának hitével, önnön elmúlását mintegy kívülállóként végignézve hal meg: *„kettéválik önvalód, / a test / elcsituló szívdobogással, / csukott szemmel, zárt ajakkal / tehetetlenné dermedve / hever, / a lélek / rejtélyes erőnek / engedelmeskedve / emelkedőben, / mint hajladozó gyertyaláng / fölött lebegő, / láthatatlan, / de érzékelhető / meleg felhő, (...) ideát / nagy hiányokkal / hadakozó, / orvul elbitorolt igazságokat / visszaperlő / éned / a gyötrelmek fölött / diadalmaskodó / hit által / ismeretlen dimenzióba / mentve / ronthatatlan / örök minőség, / a felfoghatatlanul / legszentebb Egész / részévé igazul / Odaát, / túl a talmi fényeken”.*

Ez a trilógia emberi és nemzeti sorskérdésekkel, sérelmek sokaságával szembesít bennünket. Nehéz, de fontos olvasmány. (Nagy Zoltán Mihály: *Messze még az alkonyat, Fogyó fényben, Túl a fényeken. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2008., 2010., 2012.*)

Karcag, 2014. november 29.